

luje držet se jednou již uplatněného výroku nebo úsudku, byť i zcela odporujícího požadavku pravdy. Tato paradoxní setrvačnost formy úsudku, jež může mít zdání až nezapadnutelné jistoty, vzbuzuje dojem objektivit, ve skutečnosti je však protichůdná a neopodstatněná. Autor odkazuje na dosah problému pro sféru moderní filosofie, jakož i pro oblast současných logikosyntaktických, sémantických a sociálně psychologických úvah (J. M. Bochenski: *Formale Logik*, Freiburg 1956; S. J. Hayakawa: *Language in Action*, New York 1941). Usilí o posílení podstatných znaků předsudku vede autora nakonec k úvaze o jeho úloze, o jeho funkci v dnešní průmyslové společnosti.

V poslední části úvodního příspěvku, v němž pojednává Strzelewicz o úloze předsudku, navrhuje autor vlastně již na některé své úvahy, jež byly obsaženy v první části příspěvku a jež vyplynuly z jeho analýzy společenského vývoje od počátku minulého století. Autor zde provedl rozbor i v souvislostech aktuálního dosahu problému a jeho závěrečné pojednání podtrhuje tyto úvahy. Úlohu předsudku vytýčuje v trojím smyslu: krajní póly problému vidí jako protichůdné úsilí o dosažení úsudku blízkého pravdě lišící se měrou intenzity snažení, střední pozici vymezuje jakožto sféru kompromisního pojetí vztahu k charakteru úsudků. Strzelewicz je si vědom toho, že předsudky vyvěrají především z neuvědomělých jednání a že jejich účinky vyvolávají symptomy překážek a zábran v mezilidských komunikacích prostřednictvím společných zkušeností a dorozumívacích pravidel. V tomto smyslu je porozumění podstatě a úloze předsudku relevantní záležitostí vzdělání. Přitom je však zřejmé, že porozumění předsudku a jeho blokující funkci je z teoretického hlediska vzato zpravidla dlouhodobou záležitostí, jež vyžaduje komplexní vědecký přístup k dané problematice.

Strzelewicz se ve své studii pokusil o širěji založenou sociálně historickou analýzu, aby ukázal na vzájemnou odvislost a vzácnost sociálních struktur a na jejich význam pro studium problému. Snažil se zde nalézt i bohatě podněty pro aktualizování problému. Pozoruhodný je v této souvislosti zvláště exkurs do oblasti právní teorie a praxe, v níž se autor snaží nalézt kořeny vzniku předsudků zejména ve výskytu strnulých normativních představ a předčasných hodnocení v procesní praxi. Tím, že Strzelewicz neopomenul uvést funkci předsudku přímo v oblasti aktuální praxe a ilustroval přitom problém na některých palčivých případech, ukázal, že problém předsudku je živou záležitostí, jemuž bude potřeba věnovat v současné době mimořádnou pozornost. Závažné je konstatování, že protiracionální jádro předsudku nemůže být analyzováno bez zřetele na oblast hodnocení, jež je úzce spjata např. s potřebami, afekty, emocemi apod. Zvláště pokud jde v současném světě o identitu hodnotících struktur s racionálními a vědeckými „důvody“, shledává Strzelewicz za nutné zajištění těchto hodnocení

formou vnějších veřejnoprávních záruk, jež by čelily nevhodné identifikaci předsudku se zápornými myšlenkovými proudy. V této souvislosti též upozorňuje na problematičnost pokusů o přetvoření a opodstatňování hodnotících soudů některými teoretickými systémy (W. Dubislaw: *Zur Unbegründbarkeit der Forderungssätze*).

Strzelewiczův příspěvek se snaží postihnout pronikavost a rozsáhlost existence předsudku v nejrůznějších formách teorie a praxe sociální mobility. Chce ukázat na nebezpečné důsledky existence předsudku v dnešní průmyslové společnosti. Posléze chce demonstrovat zvláštní masivnost předsudku jakožto zábrany vzdělávání lidí v dnešní průmyslové společnosti. Jde o bráně, jež leží na partnerech vzdělávacího procesu a jež ztěžuje úspěšnou realizaci pedagogického kontaktu. Překonávání předsudku na poli vzdělání bývá pokládáno za jednu z důležitých cest k dosažení demokratizace a pokroku v dnešním světě. Autorův příspěvek chce být v této snaze aktivním podnětem.

Miloslav Řehák

Die neue Gesellschaft, číslo 5/1966

Letošní říjnové číslo přináší celkem pět článků. První z nich, *Dolnosaský model „křesťanské společné školy (Gemeinschaftsschule)“*, je přepracovaná kapitola z přednášky, kterou její autor Konrad Müller přednesl letos v lednu na Evangelické akademii Loccum. Müller zde hledá jakousi střední cestu mezi tradičním pojetím církevní školy na jedné straně a stanoviskem liberalismu (jež bylo později „převzato socialismem“) na straně druhé. A tak vidí řešení v kompromisu — totiž ve škole „svobodné“ ve dvojím smyslu: jednak svobodné od „poručnickování církve“ (autor cituje Friedricha Bartelse), jednak svobodné v tom smyslu, že by „křesťanským učitelům a žákům byla dána svoboda žít i ve škole jako křesťané“.

Článek dále rozvádí veliké možnosti, které tímto „řešením“ získávají křesťanské církve k prosazování svého vlivu na škole, avšak nestaví se k těmto faktům vůbec kriticky.

Nejzávažnější stať tohoto čísla napsal Erwin K. Scheuch: *Vedoucí skupiny a demokracie v Německu*. Scheuch ličí NSR jako stát, který nemá lepší podmínky pro opravdovou demokracii (tj. pro demokracii nejen v institucích, ale i ve skutečném životě) než jiné západní průmyslové společnosti. A přece prý je dnes v NSR „účinná politická demokracie“ aspoň možná. Existuje „životní šance“ a aspoň minimální zajištění před katastrofou. Jsou však určité překážky jednak přímo v lidu, jednak ve vedoucí vrstvě.

Lidu chybí 1. vědomí rovnocennosti každého člověka, 2. vyvinutá úcta před odlišným míněním a odlišným životním stylem, 3. dostatečné pochopení pravidel, jimiž se má řídit výkon moci. Zvláště pak chybí kontrola zdola a dialog mezi vedoucí vrstvou a obyvatelstvem.